

AVOINTA TIEDETTÄ SEURAAMASSA

Tavoitteita ei yleensä ole järkevä asettaa, jos niiden toteutumista ei aio seurata. Jos siis avointa tiedettä haluaa edistää, on samalla syytä miettiä keinoja, joilla tieteen avoimuutta voi mitata tai muulla tavoin todentaa.

Avoimen tieteen ja tutkimuksen seurannan Suomessa aloitti opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), joka järjesti vuosina 2015–19 avoimen tieteen kypsyystasoselvityksiä. Kypsyystasoselvityksissä ministeriö kartoitti, miten korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yliopistosairaalat, tutkimusrahoittajat sekä muut tutkimusyhteisön toimijat huomioivat avoimen tieteen ja tukivat sen kehitystä esimerkiksi omista strategioissaan ja palveluissaan.

Vuodesta 2020 lähtien OKM siirsi vastuun avoimen tieteen ja tutkimuksen seurannasta suomalaiselle tutkimusyhteisölle. Vastuu antaa tutkimusyhteisölle mahdollisuuden miettiä uudelleen parhaita keinoja seurannan toteuttamiseen.

Seurannan haasteita

Avoimen tieteen kenttä kehittyi jatkuvasti, joten seurannassa ei ole järkevää vain toistaa OKM:n kypsyystasoselvitysten kysymyksenasetteluja. Tutkimusyhteisölle on laadittu uusia kansallisia avoimen tieteen linjauksia, joissa asetetut tavoitteet pitää huomioida myös seurannassa. Erityisesti on mietittävä, miten seurannassa huomioidaan avoimen oppimisen kaltaiset uudet aluevaltaukset.

Kansainvälisessä keskustelussa yhä tärkeämmäksi on noussut ajatus tutkimuksen arvioinnin vastuullisuudesta. Vastuullisen arvioinnin periaatteita olisi hyvä noudattaa myös avoimen tieteen ja tutkimuksen tilaa seurattaessa. Seurannan mittareiden valinnassa pitää olla huolellinen, koska mittarit kannustavat parantamaan mitattavia asioita ja yksipuoliset mittarit johtavat tutkimuksen yksipuolistumiseen. Etenkin määrälliset mittarit kertovat yleensä vain pienen osan tutkimuksen tekemisen monimuotoisuudesta.

Seurannan kehittämässä pitää myös ottaa huomioon organisaatioiden voimavarat. Pitkälliset erillisselvitykset kuormittavat helposti organisaatioiden henkilökuntaa ja vievät tilaa tutkimuksen tekemiseltä. Sujuvimmin avoimen tieteen ja tutkimuksen seuranta onnistuisi, jos se pystyttäisiin helposti kytkemään osaksi organisaatioiden olemassa olevia laatujärjestelmiä.

Seurannan suunnittelijat

Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallinen ohjausryhmä on nimittänyt työryhmän kehittämään avoimen tieteen seuraavan sukupolven seurantamallia. Työryhmässä ovat edustettuina yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rehtorineuvostot UNIFI ja ARENE, tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet, Professoriliitto, Suomen tieteentekijöiden liitto, Suomen yliopistokirjastojen verkosto FUN, tutkimuspalvelujen yhteistyöverkosto FinnARMA, Tieteellisten seurain valtuuskunta, Julkaisufoorumi, Kansalliskirjasto ja Suomen Akatemia.

Ryhmä aloitti työskentelynsä lokakuussa 2020. Ensimmäisen version seurantamallista on suunniteltu tulevan avoimeksi kommentoinnille keväällä 2021, ja seurantamallin julkaisu on joulukuussa 2021.

Avoimen tieteen koordinaatio – Tieteellisten seurain valtuuskunta